

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

на тему «Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл» здобувача ступеня

доктора філософії **Афонченко Марини Вадимівни**

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки
галузі знань 01 Освіта / Педагогіка

Публічна презентація проведена на кафедрі іншомовної освіти та міжкультурної комунікації

9 лютого 2024 року, протокол № 1.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах інтеграції національної системи освіти до європейського освітнього простору іншомовна педагогічна освіта виступає як соціально-культурне явище, спрямоване на вивчення, збереження та відтворення національних здобутків у навчанні і вихованні особистості, а також забезпечення шляхів інтеграції у світовий освітній простір. Європеїзація шкільної освіти в Україні передбачає оновлення цілей, завдань, змісту, форм, методів навчання іноземної мови у закладах загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). Особлива увага приділена оновленню концептуальних підходів до організації навчання іноземної мови у профільній школі.

У контексті реалізації положень Концепції «Нова українська школа» (2016 р.), «Концепції розвитку освіти України на період 2015 – 2025 роки» (2014 р.), «Концепції профільного навчання у старшій школі» (2013 р.), а також запровадження нових підходів компетентнісно-орієнтованої освіти актуалізована проблема розвитку соціальної компетентності в учнів профільної школи. Соціальна компетентність характеризує особистість учня з позиції сформованості «м'яких навичок», до яких належать комунікативні навички, розуміння та дотримання соціальних ролей, здатність контролювати почуття та емоції, вміння ефективно працювати в команді тощо. Завдання вчителів іноземної мови полягає у створенні оптимальних умов для забезпечення гармонійного розвитку учнів, формування їхньої неповторності та унікальності, творчих здібностей, соціальної активності, комунікабельності, критичного мислення, громадянської позиції, бажання пізнати іншу культуру та її цінності, формування іншомовного потенціалу із професійною метою, які необхідні для успішної взаємодії в соціумі. Враховуючи тенденції стрімкого розвитку міжнародної співпраці в різних сферах, популяризацію навчання за кордоном, важливо, щоб учні вже на етапі навчання у профільній школі мали здатність адаптуватися до незнайомої іншомовної атмосфери, працювати в міждисциплінарній команді, соціалізуватися та комфортно почуватися у світовому полікультурному просторі, використовуючи засоби іноземної комунікації.

Якісна організація профільного навчання учнів встановлює високий стандарт для майбутніх вчителів іноземної мови, що вимагає спеціалізованої теоретичної підготовки, розвинених практичних навичок і вмій, методичної креативності в організації уроків та позакласних заходів, готовності до застосування різних методів і прийомів диференціації, імпровізації, а також педагогічної рефлексії та постійного професійного самовдосконалення. У зв'язку з цим, професійна підготовка майбутніх вчителів іноземної мови зумовлює пошук нових підходів щодо оновлення змістових та організаційно-методичних засад підготовки з урахуванням розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл.

Реформування системи іншомовної педагогічної освіти та шкільної освіти регламентоване положеннями Законів України «Про загальну середню освіту» (1999 р., зі змінами 2018 р.), «Про вищу освіту» (2014 р., зі змінами 2018 р.), «Про освіту» (2017 р., зі змінами 2018 р.), «Концепції розвитку педагогічної освіти» (2018 р.), «Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти» (2003 р.), «Концептуальних засад державної політики щодо розвитку англійської мови у сфері вищої освіти» (2019 р.), «Професійного стандарту за професією «Вчитель закладу загальної середньої освіти» (2020 р.) та інших нормативних документів і постанов.

Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл актуалізує наукові розвідки щодо її вдосконалення й підвищення якості в контексті сучасних підходів до викладання іноземних мов і вимог Нової української школи стосовно впровадження профільної диференціації. Вартими уваги є результати досліджень українських науковців із таких аспектів: теоретико-методологічні та методичні основи розвитку педагогічної освіти (В. Андрущенко, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, І. Зязюн, В. Кремень, А. Кузьмінський, О. Лавріненко, О. Савченко, О. Сухомлинська, Л. Хоружа та ін.); теоретико-методичні основи підготовки майбутніх вчителів, формування їхньої професійної компетентності та готовності до професійної діяльності (І. Андрейкова, І. Андрюшук, В. Баркасі, О. Будник, С. Івашнюва, Т. Несвірська, Р. Пріма, М. Сідун С. Сисоева та ін.); теоретичні засади розвитку фахової іншомовної освіти, методичні основи підготовки майбутніх вчителів іноземних мов (С. Амеліна, І. Андрейкова, В. Баркасі, О. Бігіч, Н. Бідюк, В. Безлюдна, Є. Громов, І. Задорожна, Л. Зеня, І. Костікова, Л. Морська, С. Ніколаєва, В. Черниш та ін.); концептуальні та організаційно-дидактичні засади профілізації шкільної освіти та організації профільного навчання в старшій школі (Г. Васьківська, О. Зубрицька, В. Кизенко, С. Косянчук, О. Пасічник, Т. Павлюк, Т. Полонська, В. Редько, П. Якименко та ін.); модернізація іншомовної підготовки вчителів іноземної мови на засадах використання прогресивних ідей зарубіжного досвіду (Н. Авшенюк, Н. Бідюк, І. Білецька, М. Зембицька, І. Козубовська, М. Леврінц, О. Локшина, О. Мартинюк, Н. Мукан, О. Огієнко, О. Орловська, О. Садовець, А. Сбруєва, В. Третько, С. Шандрук та ін.); особливості розвитку соціальної компетентності (Д. Губарева, В. Ковальчук, Т. Павлюк, Т. Смагіна, Т. Турій,

М. Федоруц В. Федько та ін.). Питання розвитку соціальної компетентності є предметом наукової уваги таких іноземних дослідників, як: К. Кемпл (K. Kemple), Х. Ма (H. Ma), С. Магар (S. Mahar), П. Орпінас (P. Orpinas), Л. Салліван (L. Sullivan), М. Франко (M. Franco), Х. Хан (H. Han) та інших.

Однак, порушена проблема не знайшла повного науково-педагогічного розв'язання у дослідженнях українських та зарубіжних учених. Важливими й дискусійними питаннями є визначення та уточнення критеріїв і показників готовності майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл, а також оновлення змістового, технологічного та навчально-методичного забезпечення підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів з урахуванням сучасних вітчизняних і зарубіжних освітніх тенденцій.

Актуальність вищезгаданої проблеми визначає також наявність *суперечностей* у процесі підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності, а саме між: потребою суспільства в компетентних вчителів іноземної мови, здатних ефективно реалізувати освітній процес у профільних школах, і недостатнім рівнем їхньої готовності до розвитку соціальної компетентності в учнів старшої школи; вимогами оновлених професійних стандартів підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл та неналежним розробленням теоретичних і методичних засад їх реалізації в освітньому процесі закладів вищої освіти; необхідністю вдосконалення підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл та відсутністю для цього науково обґрунтованих педагогічних умов, відповідного навчально-методичного забезпечення.

Необхідність розв'язання зазначених суперечностей, актуальність і недостатній рівень розроблення окресленої проблеми зумовили вибір теми дослідження **«Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл»**

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт Хмельницького національного університету у межах науково-дослідної роботи «Формування особистості як суб'єкта самотворення» (державний реєстраційний номер 0119U103663). Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 4 від 30 жовтня 2020 р.).

3. Наукова новизна отриманих результатів дослідження. У дисертації *вперше*: обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність педагогічних умов підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл (оновлення змісту підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл; активізація практичних здібностей щодо розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл за допомогою використання педагогічних задач різного типу; формування

мотивації майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл); розроблено структурно-функційну модель підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл; *уточнено* зміст ключових понять «підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності», «готовність майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл»; «соціальна компетентність учнів профільних шкіл»; *удосконалено* компонентну структуру готовності майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл (когнітивний, діяльнісний, особистісний компоненти), критерії (пізнавально-змістовний, операційно-поведінковий, мотиваційно-ціннісний) й показники; зміст фахової підготовки майбутніх вчителів іноземної мови; діагностичний апарат для з'ясування стану готовності майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл; *подальшого розвитку набули* наукові уявлення про зміст і структуру соціальної компетентності в учнів профільних шкіл; особливості організації профільного навчання в старшій школі; положення щодо використання компетентнісного підходу.

4. Теоретичне та практичне значення результатів дисертації полягає в тому, що визначено сутність ключових понять: «підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності» (послідовний та цілісний процес, спрямований на формування системи спеціальних знань, вмінь та навичок, особистісних якостей, які сприятимуть успішному виконанню професійних функцій щодо розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл); «готовність майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл» (інтегративна професійно важлива властивість особистості, що характеризує спосіб професійної діяльності, охоплює сукупність ціннісних орієнтацій, мотиваційних установок, спеціальних знань, вмінь, навичок, необхідних для стимулювання ефективного розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл засобами іноземної мови); «соціальна компетентність учнів профільних шкіл» (особистісна характеристика учня, що охоплює здатність до співпраці в групі та колективі; готовність визначати цілі, ефективно й відповідально діяти згідно із соціальними ролями та функціями; уміння планувати, розробляти й реалізовувати соціальні проекти індивідуальних і колективних дій засобами іноземної мови; здатність керувати емоційним станом та бути лідером; уміння комунікувати в команді та розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях).

Підготовлено та впроваджено в систему професійної підготовки майбутніх вчителів іноземної мови навчально-методичні матеріали з навчальних дисциплін «Методика викладання іноземної мови», «Педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Практичний курс іноземної мови», «Методика викладання іноземної мови у профільній та вищій школі» з урахуванням

особливостей розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл. Запропоновано систему педагогічних задач різних рівнів складності для набуття вмінь і навичок розв'язувати типові та нестандартні ситуації для розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл, які представлено у практикумі для студентів спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)» [12].

Отримані результати дослідження можуть бути використані в освітньому процесі ЗВО, а також закладів післядипломної освіти під час викладання курсів педагогічної майстерності для вчителів іноземної мови, основ наукового дослідження, методики викладання іноземних мов, лінгводидактики, педагогіки, вибіркового навчальних курсів, спецкурсів, тренінгів, організації педагогічної практики, а також у дослідженнях теорії й методики професійної освіти.

5. Використання результатів роботи. Основні результати дослідження впроваджено в освітній процес Хмельницького національного університету (довідка № 52 від 06.12.2023 р.), Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (довідка № 59-1/2023 від 15.05.2023 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка № 1933/33-03 від 05.12.2023 р.), Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (довідка № 06/31 від 29.11.2023 р.), Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (довідка № 1775/01 від 30.11.2023 р.).

6. Особиста участь автора в одержанні наукових та практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі. Всі подані в дисертації наукові результати автор отримала самостійно. У навчально-методичній праці Бідюк, Н.М., & Афонченко. М.В. (2022). *«Вступ до спеціальності : практикум для студентів спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)» дисертантці належить розроблення педагогічних задач, вправ та практичних завдань.*

Дисертаційна робота виконана на кафедрі іншомовної освіти і міжкультурної комунікації Хмельницького національного університету, науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор **Бідюк Наталя Михайлівна.**

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, встановлено, що дисертаційна робота Афонченко Марини Вадимівни є результатом самостійних досліджень здобувачки, не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає вимогам щодо її оформлення.

7. Перелік публікацій за темою дисертації. За результатами досліджень опубліковано 12 публікацій, із них: 4 статті у фахових виданнях України (категорія Б), 7 публікацій у збірниках матеріалів наукових конференцій та семінарів, практикум.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ
Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Афонченко, М. (2023a). Особливості підготовки вчителів до профільного навчання іноземної мови в Україні та за кордоном. *Comparative Professional Pedagogy*, 13(1), 110–116. [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13\(1\)-14](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2023-13(1)-14)
2. Афонченко, М. (2023b). Педагогічні умови готовності майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності учнів профільної школи. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*, 13(31), 68–81. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13\(31\)-68-81](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-13(31)-68-81)
3. Афонченко, М. (2023c). Інноваційні технології у професійній підготовці майбутніх вчителів іноземної мови. *Вісник науки та освіти. Серія «Педагогіка»*, 10(16), 343–352. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10\(16\)-343-352](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-10(16)-343-352)
4. Афонченко, М. (2023d). Використання педагогічних задач у підготовці майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку в учнів соціальної компетентності. *Молодь і ринок*, 9(217), 160–164. <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.291073>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

5. Афонченко, М. (2021a). Основні критерії готовності майбутніх вчителів іноземних мов до розвитку соціальної компетентності. *Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції «PRIORITY DIRECTIONS OF SCIENCE AND TECHNOLOGY DEVELOPMENT»* (с. 579–584). Київ <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2021/03/PRIORITY-DIRECTIONS-OF-SCIENCE-AND-TECHNOLOGY-DEVELOPMENT-21-23.03.21.pdf>
6. Афонченко, М. (2021b). Врахування особливостей періоду юнацтва під час проведення занять з іноземної мови. *Матеріали X Міжнародного науково-методологічного Інтернет-семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів»* (с. 72–74). Хмельницький, «Термінова поліграфія».
7. Афонченко, М. В. (2021c). Тенденції в затребуваності соціальної компетентності в контексті майбутнього працевлаштування випускників на міжнародній арені. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські практики міжкультурного діалогу в освіті»* (с. 30–34). Київ <http://evdisd.info/uk/materials/article/450/>
8. Афонченко, М. В. (2022a). Інноваційні методи розвитку соціальної компетентності учнів у сучасній педагогіці. *Матеріали XI Міжнародного науково-методологічного Інтернет-семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів»* (с.132–134). Хмельницький, «Термінова поліграфія».
9. Афонченко, М. В. (2023e). Особливості розвитку соціальної компетентності в учнів різного шкільного віку на прикладі країн зарубіжжя. *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Соціальні та*

культурні Європейські Студії: соціальні інновації для України» (с.18–20). Київ, http://scaes.info/wp-content/uploads/2023/06/Tez_-26.04.23_Fin.pdf

10. Афонченко, М. В. (2023f). Особливості підготовки майбутніх вчителів іноземної мови до профільного навчання: досвід Великої Британії. *Матеріали XII Міжнародного науково-методологічного Інтернет-семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів»*. Хмельницький, «Термінова поліграфія».

11. Афонченко, М. В. (2023g). Проектний метод та інноваційні технології як інструмент заохочення майбутніх вчителів іноземної мови до саморозвитку. *Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи»* (с. 111–112). Хмельницький, ХНУ.

Опубліковані праці, що додатково відображають наукові результати дисертації

12. Бідюк, Н. М., & Афонченко, М. В. (2022). *Вступ до спеціальності : практикум для студентів спеціальності «Середня освіта. Мова і література (англійська)»*. Хмельницький, «Символ».

ВВАЖАТИ, що дисертаційна робота Афонченко Марини Вадимівни «Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл», що подана на здобуття ступеня доктора філософії, за науковим рівнем, практичною цінністю, змістом та оформленням відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради Закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а також напряму наукових досліджень освітньо-наукової програми Хмельницького національного університету зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки, галузі знань 01 Освіта /Педагогіка.

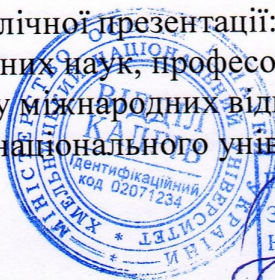
РЕКОМЕНДУВАТИ:

Дисертаційну роботу «Підготовка майбутніх вчителів іноземної мови до розвитку соціальної компетентності в учнів профільних шкіл», подану Афонченко Мариною Вадимівною на здобуття ступеня доктора філософії, до захисту.

Головуючий публічної презентації:

доктор педагогічних наук, професор,
декан факультету міжнародних відносин і права
Хмельницького національного університету

Віталій ТРЕТЬКО

Підпис дійсний
Засвідчую
Начальник відділу кадрів
І.С.Мартинюк